



Tien jaar AFK Cultuurverkenners:

Katalysator in de stadsdelen



Tien jaar AFK Cultuurverkenner: Katalysator in de stadsdelen

Achtergrond

Het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) organiseerde op 18 april een bijeenkomst rondom het tienjarig jubileum van de Cultuurverkenner. Doel van de middag was om de verschillende generaties Cultuurverkenner bij elkaar te brengen, terug te kijken op tien jaar aanwezigheid in de stadsgebieden – maar vooral ook vooruit te blikken op de toekomst.

De bijeenkomst werd geopend door waarnemend AFK-directeur Laurien Saraber, waarna de grootstedelijke 'evenknie' van de Cultuurverkenner – de Rotterdamse Cultuurscouts - hun kennis en ervaringen deelden vanuit de Maasstad. Daarna volgden interactieve tafeldiscussies waarin de functie van de Cultuurverkenner en de veranderende stad centraal stonden.

Over de Cultuurverkenner

Namens het AFK zijn de Cultuurverkenner actief in de vijf stadsdelen; Noord, Zuidoost, West, Nieuw-West en Oost. Zij zijn de ogen en oren van het fonds in de wijken, en verbinden kunstenaars en creatieve initiatiefnemers binnen het stadsgebied. De Cultuurverkenner lokaliseren nieuwe culturele initiatieven, wijzen kunstenaars en culturele organisaties op de financiële mogelijkheden van het fonds en geven gerichte tips. In 2007 startte dit initiatief met een drietal pioniers in Noord, Zuidoost en de Westelijke Tuinsteden. Het voornaamste doel was om de grenzen van de stadsdelen open te breken en het AFK een fonds te maken van de hele stad.

Kernwaarden: Verbinden, signaleren en ontsluiten

Tijdens de middag zijn de drie kernwaarden van een Cultuurverkenner geformuleerd en verder uitgediept. Deze drie waarden staan in dit document centraal:

Verbinden: De Cultuurverkenner verbindt op een laagdrempelige manier makers en organisaties in het stadsdeel; zowel aan elkaar als aan het AFK.

Signaleren: De Cultuurverkenner signaleert ontwikkelingen in het stadsdeel en gaat actief op zoek naar wat er gaande is in het stadsgebied - óók buiten de gebaande paden en gevestigde namen om.

Ontsluiten: De Cultuurverkenner vormt de brug tussen het AFK en het stadsdeel en maakt in die rol zowel het fonds zichtbaar in het stadsgebied, als het stadsgebied zichtbaar voor het AFK.

Interactieve tafelgesprekken

Deze kernwaarden werden geformuleerd tijdens twee interactieve tafelgesprekken. In de eerste ronde stond de rol van de Cultuurverkenner zelf centraal. In deze ronde discussieerden de Cultuurverkenners van alle lichten en alle stadsdelen met elkaar, en met medewerkers van het AFK. Daarbij stond centraal:

- Wat is de functie van de Cultuurverkenner?
- Hoe kan de functie van de Cultuurverkenner aangescherpt worden?

In de tweede ronde stonden de stadsdelen centraal. De Cultuurverkenners discussieerden in deze ronde zoveel mogelijk met Cultuurverkenners uit het eigen stadsgebied. In deze ronde stond centraal:

- Wat typeert het stadsdeel / de stadsdelen?
- Hoe ziet de culturele infrastructuur van het stadsdeel eruit (bepaalde personen, instellingen, broedplaatsen – waar ligt het zwaartepunt?)
- Wat zijn de belangrijkste veranderingen in de afgelopen tien jaar?
- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor de komende tien jaar?
- Wat heeft het stadsdeel nodig?

Aanscherping van Cultuurverkennerschap: keuzes maken en zichtbaar blijven

Tijdens de gesprekken is geconcludeerd dat het fundament van het Cultuurverkennerschap overeind blijft en nog steeds relevant is. Het is essentieel om als fonds actief naar buiten te treden en op de hoogte te blijven van ontwikkelingen in de stadsdelen. Alleen zo kan het AFK een fonds van de hele stad zijn, en blijven.

Tijdens de gesprekken zijn een aantal zaken aangestipt die voor verbetering vatbaar zijn. Daarbij is het van belang om, met het oog op de veranderende stad, in het achterhoofd te houden dat niet in elk stadsdeel dezelfde aanscherpingen even relevant zijn. In de tweede discussieronde wordt daar dieper op in gegaan. Onderstaand de belangrijkste onderwerpen uit de eerste ronde, met - waar geopperd - suggesties voor verbetering.

1. Voor het verkennen staat gemiddeld acht uur per week, de Cultuurverkenners hebben naast deze (onbezoldigde) functie overige werkzaamheden – veelal binnen de culturele sector. De bescheiden middelen en tijdsspanne waarbinnen de Cultuurverkenners werken, vormen regelmatig een beperking voor wat er door hen te bereiken is in het stadsgebied. Dat heeft invloed op de manier waarop Cultuurverkenners hun functie (kunnen) uitoefenen. Toch heeft de functie niet aan waarde ingeboet en leggen de jongere generaties verkenners een onverminderd grote inzet aan de dag als oren en ogen van het AFK in de stadsgebieden. Als laagdrempelig instrument met een 'peer-to-peer' benadering – de Cultuurverkenners zijn veelal jonge mensen aan het begin van hun carrière in het culturele veld – wordt de voor het fonds belangrijke doelgroep van jonge en nieuwe makers in de stadsdelen goed bereikt.

2. Het is belangrijk dat de Cultuurverkener nauw contact onderhoudt met zowel de (culturele) sleutelfiguren in de wijk als met nieuwe, opkomende makers - maar soms dwingt de tijdsplanning tot het maken van keuzes. Er wordt daarom gepleit voor meer samenwerking en kennisdeling tussen de Cultuurverkeners onderling. Daarnaast zouden zij deels stadsdeel-overstijgend kunnen opereren, en bepaalde specifieke taken kunnen verdelen. Dit kan mogelijk voor een efficiëntieslag zorgen en bevordert culturele interactie tussen de stadsgebieden. Desondanks blijft het maken van keuzes onvermijdelijk: dit is inherent aan het parttime karakter van de functie. Tenslotte zijn dit de grootste verschillen met de Cultuurscouts in Rotterdam, die als zelfstandig orgaan opereren in de stad, met een eigen budget. In Amsterdam is een deel van hun functie indirect belegd bij de stafmedewerkers van het AFK en vormen de Cultuurverkeners in die zin de 'vooruitgeschoven posten' van het fonds in de wijken.
3. De waardevolle ervaring en expertise van eerdere Cultuurverkeners zouden beter kunnen worden geborgd en overgedragen. Tijdens de aanstelling als Cultuurverkener wordt in twee jaar tijd veel kennis opgebouwd. Bijeenkomsten met de verschillende lichten en intensiever onderling contact tussen oud-Cultuurverkeners en de huidige generatie, kunnen de kennisoverdracht over culturele netwerken in de stadsdelen bevorderen. Zo spreken in Nieuw-West de huidige Cultuurverkener en haar twee laatste voorgangers maandelijks met elkaar af om de ontwikkelingen in het stadsgebied door te nemen. Dit voorbeeld zou nagevolgd kunnen worden in de overige stadsgebieden.
4. De zichtbaarheid van de Cultuurverkener in een stadsdeel is essentieel voor het boeken van resultaten in de wijk. Dit geldt zowel voor on- als offline zichtbaarheid. In het stadsdeel zou er veel gewonnen worden als het netwerk van de eerdere Cultuurverkeners beter overgedragen en zodoende benut wordt, om zo meer zichtbaarheid en bekendheid in het stadsdeel te verwerven. Online zijn de Cultuurverkeners bereikbaar via e-mail. Het is zinvol om na te denken over het verder uitbouwen van de zichtbaarheid van de Cultuurverkener online. Belangrijke kanttekening is dat die online *presence* moet draaien om het concept Cultuurverkener en niet om de persoon. Als de persoon centraal zou staan, zou de *community* immers elke twee jaar weer opnieuw moeten worden opgebouwd. Een stadsdeel-overstijgend Cultuurverkenerskanaal op social media zou ook van toegevoegde waarde kunnen zijn.
5. Het belang van het formuleren van een duidelijke missie of doelstelling over wat de Cultuurverkener wil bereiken in zijn of haar stadsdeel wordt onderstreept. De stadsdelen zijn groot en de tijd die een Cultuurverkener heeft is beperkt. Een duidelijke focus, gericht op de situatie in een specifiek stadsdeel op dat specifieke moment, helpt om de inzet van de Cultuurverkener zo effectief mogelijk te maken. Deze doelstelling standaard inbouwen bij de start van een termijn als Cultuurverkener, vergemakkelijkt de opstart en geeft de gehele termijn meer richting. Het helpt bij de keuzes die gemaakt moeten worden en geeft een Cultuurverkener overzicht in de alomvattendheid en complexiteit van een stadsgebied.

Uitdagingen in de wijken: wat typeert de stadsdelen van nu?

In de tweede ronde werden de Cultuurverkenners ingedeeld per stadsdeel. In de conclusies per tafel tekent zich een duidelijke tweedeling af. Enerzijds zijn er de stadsdelen waar zich grote veranderingen hebben voltrokken. In Oost, West en Noord hebben stormachtige ontwikkelingen plaatsgevonden – die de dynamiek in de wijken heeft veranderd en zijn weerslag heeft op de rol van de Cultuurverkenners. Hier is het zaak om op een andere manier verbindingen aan te gaan binnen het stadsdeel – denk bijvoorbeeld aan het veranderend aanbod voor ‘oude’ en ‘nieuwe’ bewoners in de wijken. Daarnaast is het zaak voor hen het overzicht te behouden in de enorme hoeveelheid en verscheidenheid aan culturele activiteiten in het desbetreffende stadsgebied.

Anderzijds zijn er Nieuw-West en Zuidoost waar het werk nog steeds een redelijk pionierend karakter heeft en de Cultuurverkenner voor een groot deel ontdekt, signaleert en aanjaagt. Zodoende draagt de verkenner bij aan het onder de aandacht brengen van de potentie in het stadsgebied. Deze tweedeling binnen de stadsdelen zorgt voor een onderscheid tussen de manier waarop de kernwaarden van de Cultuurverkenner aan de orde komen, en welke prioriteiten er per stadsgebied gesteld worden.

Nieuw-West en Zuidoost: Pionieren en verbinden

In de uitgestrekte gebieden van Nieuw-West en Zuidoost heeft het werk van de Cultuurverkenner deels een pionierend karakter. Er is, ondanks de inspanningen vanuit het AFK en de Cultuurverkenners ter plaatse, in verhouding een lager percentage aanvragers dat het AFK bereikt dan in de andere stadsdelen. Tegelijkertijd zijn er de afgelopen jaren in deze stadsdelen veel (underground) initiatieven ontstaan op het gebied van kunst en cultuur.

Zowel in Nieuw-West als Zuidoost spelen de broedplaatsen een belangrijke rol in de productie van nieuw werk. Bijzonder aan deze plekken waar makers van verschillende disciplines wonen en/of werken, is dat het kunstenaars stimuleert om interdisciplinair samen te werken. Waar dit in andere stadsdelen een sporadisch gegeven is, lijkt dit in Zuidoost en Nieuw-West binnen de broedplaatsen eerder gemeengoed. Aan de Cultuurverkenner de uitdaging om deze makers vervolgens aan het AFK te verbinden, en hen te wijzen op de mogelijkheden van het fonds. Zo kunnen zij in staat worden gesteld een extra professionaliseringsslag te maken in hun praktijk.

Zowel in Nieuw-West als Zuidoost bevinden zich grote presentatieplekken als De Meervaart en het Bijlmerparktheater, maar daarnaast is de infrastructuur voor jonge of beginnende makers om zichzelf te presenteren nog beperkt. Vaak heeft dit tot gevolg dat ambitieuze makers die succes krijgen, al snel naar het centrum trekken om zich daar verder te kunnen ontwikkelen en hun werk te kunnen presenteren.

“In Nieuw- West wordt veel gemaakt, maar weinig getoond. Er zijn veel broedplaatsen en andere werkplaatsen voor makers bijgekomen, maar er zijn nog weinig ruimtes om werk ook te tonen. De Meervaart als toonzaal is erg groot, maar in het segment daaronder zijn er erg weinig plekken. Hierdoor is er weinig verbinding tussen wat er gebeurt in de broedplaatsen en daarbuiten, en ontbreekt het contact met de bewoners.”

- Dieuwertje Tromp (Cultuurverkenner Nieuw-West)

Zuidoost heeft een geheel eigen signatuur op het gebied van kunst en cultuur. Het is een kleurrijk stadsdeel met een eigen sfeer. Dit komt omdat het stadsdeel relatief ver van de stad af ligt en door de multiculturele bevolkingssamenstelling. Het stadsdeel is echter onderling verdeeld en deze segmentatie loopt met name langs etnische lijnen. De kunst die gemaakt wordt in het stadsdeel richt zich vaak op een (etnisch) bepaalde doelgroep in het stadsdeel. De Cultuurverkenner fungeert in dit stadsdeel dan ook bij uitstek als verbinder.

In Nieuw-West tenslotte wordt er vanuit beleidsmakers in het stadsdeel actief ondersteuning gegeven aan maatschappelijke en/of culturele (bewoners)initiatieven. In Zuidoost wordt deze steun minder gevoeld en node gemist. Hier zou de Cultuurverkenner op kunnen inspelen in zijn rol als verbinder. Daarnaast zou de uitbreiding van het lokale Fonds voor Oost naar de overige stadsdelen hier een interessante rol in kunnen spelen.

Verbinding in veelvoud: West, Oost en Noord

Waar in Zuidoost en Nieuw-West de Cultuurverkenner echt nog een aanjager is, is het in de andere drie stadsdelen een kunst om zicht te houden op de veelheid aan culturele activiteiten. West en Oost lijken onderdeel van het centrum te worden en Noord is steeds meer in trek bij Amsterdammers van de andere kant van het IJ. Binnen de veelvoud aan culturele activiteiten lijken zich ‘eilandjes’ te hebben afgetekend in de stadsdelen. Veel culturele initiatieven doen voorkomen dat ze zich in de eerste plaats op bepaalde wijken van het stadsdeel te richten, en de voormalige samenwerkingsinitiatieven tussen de oorspronkelijke culturele pioniers in deze gebieden lijken minder hecht dan voorheen.

“Veel partijen opereren naast elkaar, waardoor er ontzettend veel aanbod is. Dit maakt het zowel voor de Cultuurverkenner als voor de bewoners moeilijk om het overzicht te bewaren en om keuzes te maken. Het maakt het daarnaast moeilijker om met bepaalde initiatieven in aanraking te komen.”

- Priscilla Macintosh (oud-Cultuurverkenner West)

Tegelijkertijd ontstaan er ook nieuwe verbindende initiatieven zoals bijvoorbeeld West Wednesdays; een maandelijkse kunstroute door Oud-West. Lokale bewegingen als deze slagen erin een andere, vaak jonge doelgroep te enthousiasmeren voor cultuur in de wijk. Hoop voor de toekomst is dat deze veelbelovende initiatieven hun publieksbereik verbreden, en ook aansluiting vinden bij de (oorspronkelijke) bewoners die de weg naar lokale kunst en cultuur minder goed kennen.

Er wordt met name in de stadsdelen Oost en West ontzettend veel georganiseerd. Dat is op zich goed nieuws, maar het leidt wel tot een zekere versnippering van het publiek waardoor de impact van sommige initiatieven klein blijft. Het aanbod is in het geheel gegroeid, maar niet altijd lijken makers

en initiatiefnemers van elkaars bestaan af te weten of een goed beeld te hebben van wat zich bij de diverse culturele organisaties in de buurt afspeelt. Een bundeling van activiteiten zou de zichtbaarheid van veel initiatieven kunnen vergroten. De Cultuurverkenner fungeert hier als verbinder tussen de veelvoud aan culturele initiatieven.

De lokale bewoners hoeven het stadsdeel niet meer uit om kunst en cultuur te ervaren, maar desondanks blijkt er op het gebied van publieksbereik nog veel te behalen. De Cultuurverkenner kan organisaties wijzen op overlap in activiteiten en potentie qua samenwerking. In Oost zijn er vanuit Fonds voor Oost veel activiteiten gericht op de oorspronkelijke bewoners. Het is interessant voor de Cultuurverkenner om dit te volgen, onderling kennis uit te wisselen en/of naar de mogelijkheden van beide fondsen door te verwijzen.

In Noord lijkt het publiek zich in tegengestelde richting te bewegen. Waar het pontje tien jaar geleden nog een onneembare barrière was voor Amsterdammers van over het IJ, weten zij Noord nu zeer goed te vinden. De rest van de stad heeft in het bijzonder de IJ-oever omarmd als het gaat om bezoek van culturele activiteiten. Nadeel van deze ontwikkeling is de snelle commercialisering van dit gebied. Daarnaast moet Noord ervoor waken dat het de eigen unieke identiteit als stadsgebied niet verliest binnen al deze snelle en ingrijpende ontwikkelingen.

De (oorspronkelijke) bewoners worden ook in Noord te weinig bereikt. Er tekent zich een scheidslijn af tussen deze groep en de nieuwe bewoners. Onder zijn culturele pioniers, destijds beeldbepalend voor het culturele veld in het stadsdeel, kende Noord voorheen een meer hechte structuur. In de laatste jaren zijn ook hier meer losse eilandjes ontstaan. Samenwerking is minder noodzakelijk nu zij zelfstandig een almaar groeiend publiek bereiken. Potentieel gevaar is dat met deze schaalvergroting er minder ruimte overblijft voor experiment en jonge makers. Er ligt een grote uitdaging voor de Cultuurverkenner om grip te krijgen op het aanbod van makers en de continue beweging in het lokale kunstaanbod.

Conclusie

Het tienjarig bestaan van de Cultuurverkenners gaf het AFK de kans om de Cultuurverkenners van het afgelopen decennium bij elkaar te brengen, en hun kennis van de stad en haar stadsdelen te bundelen. In tien jaar is er veel veranderd in de stad, maar de functie van de Cultuurverkenner blijft onveranderd relevant. Met de ontwikkelingen in de stad ontwikkelt de functie van de Cultuurverkenner zich eveneens. Dit is een organisch proces waarbij vraag en aanbod centraal staan. Een stadsdeel als Nieuw-West vraagt om een ander soort Cultuurverkenner dan het naast gelegen West. Vanuit een combinatie van kennisoverdracht, aansturing en de deels intuïtieve benadering die de functie vraagt, hebben de Cultuurverkenners lichting na lichting de functie passend weten te maken en te houden - al naar gelang de behoeften van het stadsdeel.

Belangrijkste bevindingen:

- *Noodzaak tot kennisoverdracht*

Door het samenbrengen van de verschillende lichtingen is boven water gekomen hoeveel waardevolle kennis er is verzameld in de afgelopen tien jaar. Het vasthouden van de

connectie en het belang van kennisoverdracht tussen verschillende lichten is een belangrijk les van deze middag.

- *Keuzes maken & visie ontwikkelen*

Het bedienen van een heel stadsdeel is een gigantisch karwei. Veel is dan ook gesproken over het maken van keuzes en het aanbrengen van focus in het Cultuurverkenning. Het formuleren van een visie die als leidraad kan dienen binnen de termijn werd als oplossing aangedragen. Ook werd er gesproken over meer samenwerking tussen de stadsdelen om zo de lasten te verlichten.

- *Kernwaarden als handvat*

Ten slotte bleek uit de gesprekken die per stadsdeel zijn gevoerd dat de cultuurverkenning in verschillende stadsdelen een zeer uiteenlopende realiteit ervaren. Daarbij tekenen zich ruwweg twee kanten af: Stadsdelen die zich in een razend tempo ontwikkelen, ook op cultureel gebied, en stadsdelen waarin de Cultuurverkenning nog echt een pioniersfunctie heeft. Voor beiden geldt dat de drie kernwaarden van een Cultuurverkenning – signaleren, verbinden en ontsluiten – nog altijd voldoende handvaten bieden om binnen een stadsdeel verschil te kunnen maken – zowel naar de makers, culturele organisaties en overige lokale belanghebbenden toe, als naar het AFK. Waar het zwaartepunt van de genoemde kernwaarden binnen de functie ligt, wisselt per stadsdeel.

Bijlage: Deelnemers bijeenkomst tien jaar Cultuurverkenners

Floor Ziegler	Cultuurverkenner Noord	2007-2009
Danny Andreas	Cultuurverkenner Noord	2009-2011
Jozanneke Poorter	Cultuurverkenner Noord	2011-2013
Lauren Murphy	Cultuurverkenner Noord	2013-2015
Jur Jacobs	Cultuurverkenner Noord	2016-2018
Priscilla Macintosh	Cultuurverkenner West	2015-2017
Robin Vermeulen	Cultuurverkenner West	2017-2019
Galit Shabi	Cultuurverkenner Oost	2007-2008
Sem Roefs	Cultuurverkenner Oost	2015-2017
Martin van der Heide	Cultuurverkenner Oost	2017-2019
Angelo Bromet	Cultuurverkenner Zuidoost	2007-2009
Clemmy Tjin	Cultuurverkenner Zuidoost	2009-2011
Sara Mattens	Cultuurverkenner Zuidoost	2011-2013
Kimberly Willems	Cultuurverkenner Zuidoost	2015-2017
Pearl Boamah	Cultuurverkenner Zuidoost	2017-2019
Dasha van Amsterdam	Cultuurverkenner Nieuw-West	2012-2013
Dieuwertje Tromp	Cultuurverkenner Nieuw-West	2013-2015 en 2017
Eva Schneider	Cultuurverkenner Zuid	2008-2010
Marjan van Gerwen	Directeur Cultuur Concreet - Cultuurscouts	
Carolien Ruigrok	Cultuurscout Rotterdam	
Ailbhe Cunningham	Projectmedewerker Fonds voor Oost	
Laurien Saraber	Waarnemend Directeur-Bestuurder	
Kirsten de Graaff	Secretaris Letteren, Cultuureducatie & Amateurkunst	
Saskia de Leeuw	Stafmedewerker Theater	
Kim Versluijs	Algemeen Secretaris	
Laura van Oord	Stafmedewerker Letteren, Cultuureducatie & Amateurkunst	
Francoise van Varsseveld	Stafmedewerker Muziek & Muziektheater	
Fransien Jasperse	Bureaumedewerker	
Nienke Gademan	Teammedewerker	
Rudy Chotoe	Teammedewerker	
Linda Kokke	Oud-stagiair Stagiair Communicatie en Secretariaat	
Lot Dercksen	Manager Communicatie & Marketing	
Kim van den Brink	Medewerker Communicatie & Marketing	
Simone Wegman	Stagiair Communicatie en Secretariaat	